

Мироник О.В., магі.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ФАХОВОЇ ПІДМОВИ "БІРЖА" В АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ

Біржова термінологія та термінографія в Україні досі знаходяться в зародковому стані. В межах пропонованої статті здійснюється зіставний термінологічний аналіз термінів фахової підмови "Біржа" і розглядаються стратегії та прийоми перекладу окремих термінів у трьох мовах — українській, німецькій та англійській.

Ключові слова: біржа, термін, значення терміна, переклад терміна, калькування.

В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, місце біржі досі є невизначеним, а становлення українського ринку сировини починалося із заборони біржових торгів [6, с. 13]. Сьогодні ж важливість біржі переоцінити важко, а щоб стати повноцінним її членом, потрібно уважно вивчати практики інших держав. Своєрідною є і біржова мова, сповнена своїми образами, термінами та символами. Мова у біржовій справі — потужний інструмент, адже й досі усні договори купівлі-продажу превалюють над письмовими. Причина проста — на біржі важливий час, отже і перечитувати договори буде занадто дорого. Задля економії мовних засобів, або ж заради зменшення можливостей бути зрозумілим конкурентами, біржові брокери та маклери розробили у свій час свою унікальну систему знаків.

Сучасна українська біржова мова, як на наш погляд, ще не систематизована – в ній є непотрібні кальки та транскрипції, зокрема скидка замість знижка, принципал (principal – довіритель) [6, с. 578-604], – які мають свої абсолютні еквіваленти в нашій мові. Керуючись принципами зіставного термінознавства, в даній статті проводиться порівняльний аналіз термінів в українській, німецькій та англійській мовах, їх

здатність відображати суть поняття. Для аналізу було обрано такі терміни (перший термін українською мовою, другий – німецькою, і третій – англійською, в дужках подано значення термінів із тлумачних словників):

Взаємна компенсація вимог і зобов'язань (процес взаємозаліку вартостей, які врівноважують обсяги продажу та придбання) — **Das Netting** [7] (Verfahren zur Minimierung des Risikos, indem Forderungen und Verbindlichkeiten gegeneinander aufgerechnet werden [7]) — **Netting** (Consolidating the value of two or more transactions, payments or positions in order to create a single value [4]);

Валютний своп (фінансова операція з обміну валюти) — **Das Währungsswap** [2] (ein Finanzderivat, bei dem die Zins- und Kapitalzahlungen in unterschiedlichen Währungen austauschen [2]) — **Currency swap** (a foreign-exchange agreement [4]);

Процентна ставка (сума, яку сплачує позичальник кредиту за користування ним) — **Der Zinssatz** [7] (der in Prozent ausgedrückte Preis für geliehenes Kapital [7]) — **Interest rate** (the rate at which interest is paid by a borrower for the use of money that they borrow from a lender [7]);

Ринок наявного товару (ринок товарів з негайною поставкою) — **Der Spotmarkt** [7] (der ökonomische Ort, an dem Angebot und Nachfrage von Spot- oder Kassageschäften aufeinandertreffen [7]) — **Cash market, spot market** (a public financial market in which financial instruments are traded for immediate delivery [7]);

Лістинг (допущення цінних паперів до торгів) — **Die Börsennotierung** [7] (die Aufnahme eines Wertpapiers in den Handel [7]) — **Listing** (refers to the company's shares being on the list (or board) of stock that are officially traded [7]);

Біржовий гравець (Спекулянт на фондовій біржі) — **Der Börsenspekulant** [1] (jemand, der aus erwarteten Kursschwankungen Gewinne erzielen möchte [7]) — **Punter** (a speculator in the stock market [7]);

Викуп підприємства персоналом (придбання контрольного пакету акцій компанії її персоналом) — **Unternehmensübernahme vom internen Käufer** [1] (Die

Übernahme durch einen oder mehrere Mitarbeiter [9]) — **Employee buyout** (a restructuring strategy in which employees buy a majority stake in their own firms [4]);

Витяг з рахунку (різниця між розрахунковою ціною дня укладання угоди та поточною розрахунковою ціною) — **Der Kontoauszug** [7] (ein Schriftstück, auf welchem alle Umsätze eines Bankkontos einschließlich eines sich hieraus ergebenden Saldos ersichtlich sind [7]) — **Statement of account** (a summary of financial transactions which have occurred over a given period of time on a bank account [7]);

Звичайна угода на строк (контракт на придбання чи продаж у майбутньому будь-якої валюти за фіксованою ціною без виплати відповідних компенсацій) — **Das Outrightgeschäft** [3] (eine Form des Termingeschäftes, bei dem nicht gleichzeitig ein Gegengeschäft am Kassamarkt abgeschlossen wird [8]) — **Outright forward** (a forward currency contract with a locked-in exchange rate and delivery date [4]);

Куртаж (комісійні брокера) — **Die Maklergebühr** [7] (Gebühr, die ein Makler für seine Vermittlung verlangt [7]) — **Brokerage** (a broker's fee or commission [1]).

Українські терміни та їх англійський переклад було взято з глосарію [6, с. 578-604], а значення англійських термінів, а також німецькі відповідники та німецькі значення — в англо- та німецькомовних фінансових глосаріях [4], [8], [9], а також онлайн-словниках [1], [2], [3].

Обрані для аналізу терміни мають близьке значення у всіх трьох мовах, проте можуть кардинально відрізнятися за зовнішньою формою. Як бачимо, запозичення з англійської мови властиві як українській, так і німецькій мовам, хоча друга, безперечно, активно розвивається самостійно за рахунок власних лексичних ресурсів. Треба також звернути увагу на те, що в сучасному світі все більшої ваги набуває саме англійська мова, отже, пропонується значення англомовних термінів брати за вихідні та змістово коректні значення обраних термінів. Розглянемо кожен приклад окремо.

Перший термін *взаємна компенсація вимог і зобов'язань*, який в англійській та німецькій мовах є однаковим — *netting* та

das Netting, відповідно, – в українській мові набув вужчого значення за рахунок уточнення словами "вимог та зобов'язань", хоча в початковому його значенні в англійській мові йдеться про взаємовиключення позитивних і негативних цін або цінностей. Таким чином, прийнятий переклад цього терміна стає не просто неповним, а навіть помилковим. Одне із можливих рішень цієї проблеми – позбутися слів "вимог та зобов'язань", тоді термін буде мати більше спільного із своїм англійським оригіналом.

Другий термін валютний своп – *das Währungsswap* – *currency swap* був перекладений німецькою та українською мовами за допомогою калькування із запозиченням, і форенізація одразу ж стає дуже відчутною. Але погляньмо на цей приклад з іншого боку: хоча у обох цих мовах є власний термін на позначення цього явища: *der Geldwechsel* та *обмін валют*, проте вони асоціюються із пунктом обміну валют, а не з біржовими операціями. Швидше за все, такий переклад було зроблено заради економії мовних засобів, або щоб підкреслити вузькофаховість поняття обміну валют саме у біржовій справі. Задля уникнення перенасичення української мови такими калькуваннями, можна було б, наприклад, ужити словосполучення *валютний бартер* — за рахунок цього можна досягти двох цілей:

- 1) уникнути схожості із терміном *обмін валют*;
- 2) зробити слово більш прийнятним для українського вуха.

На відміну від перших двох, **третя єдність термінів процентна ставка** — *der Zinssatz* — *interest rate* у кожній мові повністю відбила значення за допомогою власних лексичних ресурсів. На жаль, багато користувачів мови й досі не розрізняють аналізованих термінів, що передають той самий зміст. *Процент* з італійської мови через німецьку перейшов у східнослов'янські мови, а *відсоток* — калькований вислів з латинізованого терміна, що буквально означає "за сто", "наріст від ста", звідси й "відсоток" [5].

Четвертий приклад ринок наявного товару — *der Spotmarkt* — *cash market*, *spot market* свідчить про ресурс української мови, що може гармонійно передавати смисл досить вузького явища, яке набуло популярності у нашій країні недавно

– ринок наявного товару. У німецькій мові ми бачимо калькування з англійської, хоча в ній існує ще принаймні три синоніми, які мають більш одомашнений відтінок: *der Kassamarkt*, *der Lokomarkt*, *der Effektivmarkt*. Основна ж перевага терміна *der Sportmarkt* якраз у тому, що зовнішня і внутрішня форми явища збігаються у двох мовах, а отже він є легшим для сприйняття у міжнародному спілкуванні.

П'ятий приклад лістинг — *die Börsennotierung* — *listing* є протилежністю до четвертого. Тут власні ресурси німецької мови точно й чітко відображають суть поняття, а от українська мова у даному випадку скалькувала переклад, хоча суть поняття можна було б передати двома словами *допуск до торгів*. Термін стає довшим, ніж в англійській мові, та і німецький відповідник сам є композитом, до того ж, у такому випадку, ми знов попереджаємо перенасичення української мови запозиченнями та кальками.

Шостий приклад біржовий гравець – *der Börsenspekulant* – *punter* характерний тим, що його значення його у всіх трьох мовах майже ідентичне, а от зовнішня форма – різна. Та, як не дивно, це ніяким чином не впливає на сприймання та розуміння терміна у жодній з них. Варто звернути увагу, що у цьому прикладі, на відміну від попереднього, автори (або перекладачі) українського варіанту змогли віднайти гідний відповідник, хоча принципової різниці між прийомами та методами перекладу у п'ятому та шостому термінах немає — і в німецькій мові також.

Терміни сьомої групи викуп підприємства персоналом – *Unternehmensübernahme vom internen Käufer* – *employee buyout* мають між собою не багато відмінностей, проте мають цікаві семантичні нюанси. По-перше, важливий момент підкреслюється у англійському тлумаченні – це стратегія, навіть реструктуризаційна, до якої вдаються тоді, коли підприємство знаходиться на межі банкрутства, а працівники намагаються його врятувати. Невідомо, чому в німецькій мові "працівники" перетворилися на "внутрішніх покупців" (*innere Käufer*), проте це не викривляє значення терміна. В українському варіанті перекладу було вжито уточнення у

.....

вигляді слова "*підприємства*", яке вдало підкреслило значення і не перевантажило вигляд терміна.

У восьмому прикладі *витяг з рахунку – der Kontoauszug – statement of account* бачимо чіткі відмінності між значеннями термінів. Значення в англійській та німецькій мовах частково збігаються, а от український термін позначає дуже вузьке явище, яке може бути лише невеликою частиною ширших позначень у порівнюваних мовах. Такий випадок може мати два можливих пояснення: або укладачі українського глосарію не були достатньо компетентними у своїй справі, або ж вони навмисно дали тільки один варіант перекладу. До того ж одразу впадає в око схожість зовнішньої форми у трьох мовах, до того ж, логічно було б вважати, що слово "*витяг*" у даному випадку означає надання інформації за обраний проміжок часу, а отже, термін повинен мати ширше значення і співпадати із тлумаченням у німецькій та англійській мовах. Відповідно до даних, наведених у таблиці, українське тлумачення терміна взагалі не збігається з нім. та англ. варіантом, оскільки терміни, на нашу думку, описують явища із різних галузей знань: у той час, як укр. термін належить до біржової справи, нім. та англ. терміни стосуються іншої галузі — банківської справи.

Дев'яте **тріо термінів** *звичайна угода на строк — das Outrightgeschäft — outright forward* має певну схожість із першою, але тут ми бачимо більший рівень адекватності при перекладі тлумачення з англійської мови українською. А от у німецькомовному поясненні чомусь відсутня важлива примітка – фіксація курсу валют. Зовнішня форма українського варіанту об'ємніша, аніж у двох інших, проте вона дуже містка. В німецькій мові ми бачимо прийом транскодування терміна з англійської мови у незміненому вигляді для першої частини складеного іменника "*Outright*", а друга частина має свій функціональний відповідник, який чудово підходить для даного перекладу.

Останні три терміни *куртаж — die Maklergebühr — brokerage* було обрано тому, що вони мають абсолютно ідентичні варіанти перекладу і повністю збігаються у своїх значеннях, як слова алфавіт та абетка. Українська мова

запозичила термін *куртаж із французької (courtage* — комісія, у біржовій справі — нагорода, яку отримує брокер чи маклер за посередництво у біржових угодах [7]). Аналогічно до цього представлений термін у німецькій та англійській мовах, проте словники першими дають зазначені в таблиці переклади, тому можна вважати, що французький варіант не є частотнішим. Натомість англійська та німецька мова використали власні ресурси та чітко змогли передати зміст поняття.

На підставі проведеного аналізу біржових термінів та їх термінологічних дефініцій в українській, німецькій та англійській мовах можемо зробити такі висновки. Біржа — це явище, якому притаманна висока швидкість, а втрата часу може вартувати великих грошей. У англійській мові всі терміни точні, легкі для сприйняття та чітко відбивають семантику. Наведені вище десять прикладів перекладу англійських термінів показують, що їх перекладали, не достатньо обґрунтовуючи принципи перекладу. Можливо, при укладанні українсько-англійського глосарію не звернулися за допомогою до термінографів. Основною відмінністю німецьких перекладів від українських є те, що ці переклади відшліфовувалися десятиліттями існування німецької біржі, в той час як Україна мусить і вчитися вести торги на біржі, і створювати свою біржову термінологію в сучасних надшвидких умовах. Серед основних прийомів перекладу термінів фахової підмови "Біржа" з англійської мови німецькою можемо назвати транскодування, калькування та функціональну відповідність. Найчастіше уживаними та, на жаль, не завжди адекватними, прийомами перекладу біржових термінів з англійської мови українською стали транскодування, калькування та запозичення, хоча еквіваленти оригіналів в українській мові є, і вони повною мірою можуть виконувати свої функції.

Тенденцію до простого калькування сьогодні можна спостерігати у всіх сферах суспільного життя. Проте особливості розвитку сучасних терміносистем в модерних мовах свідчать про невикористані ресурси в термінотворенні, які й зумовлюють перспективу становлення терміноряду аналізованої галузі практичного життя соціуму.

1. Он-лайн словник www.dict.cc 2. Он-лайн академічні словники та енциклопедії www.deacademic.com 3. Он-лайн словник www.multitran.ru 4. Ресурс для навчання інвестувати www.investopedia.com 5. Рогоза Б.П. Уроки державної мови / Б.П. Рогоза [Ел. ресурс]. - Режим доступу : <http://mova.kreschatic.kiev.ua/> 6. Сохацька О.М. Біржова справа : Підручник / О.М. Сохацька. – 2-ге вид. змін. й доп. – Тернопіль : Карт-бланш. - К. : Кондор, 2008. – 632 с. 7. Тлумачний словник німецької мови Duden. www.duden.de 8. Frankfurter Allgemeiner. Finanzen. www.boersenlexikon.faz.net 9. Die Formen der Unternehmensübernahmen. www.lexsoft.de .

1. Online dictionary www.dict.cc. 2. Online academic dictionaries and encyclopedias www.deacademic.com. 3. Online dictionary www.multitran.ru. 4. Investing learning portal www.investopedia.com. 5. Rogoza B.P. Uroki derzhavnoYi movi / B.P. Rogoza [El. resurs]. - Rezhim dostupu : <http://mova.kreschatic.kiev.ua/> 6. Sohatska O.M. Birzhova sprava : Pidruchnik / O.M. Sohatska. – 2-ge vid. zmln. y dop. – TernopIl : Kart-blansh. - K. : Kondor, 2008. – 632 s. 7. Definition dictionary of German language Duden. www.duden.de 8. Frankfurter Allgemeiner. Finanzen. www.boersenlexikon.faz.net 9. Die Formen der Unternehmensübernahmen. www.lexsoft.de .

Myronyk O.V. Specific of terms' translation in special sublanguage of stock exchange in English, German and Ukrainian languages: comparative aspect.

Emerging of new direction of human activities that are tightly connected with globalization forces a rapid development of relative specific sublanguages. Specific sublanguage of stock exchange is in no way an exception. Nevertheless, the state of terminology and terminography in Ukraine is in a pre-study phase. But recent events in Ukraine's life prove that our science has a chance to develop properly and our scientists struggle to enrich it with new and brave ideas. Within terms of the proposed article we conduct a terminology analysis of term in specific stock exchange sublanguage and study strategies and methods of translation of certain terms in three languages: Ukrainian, German and English. The aim of this article is to analyze the opportunities of Ukrainian language to convey the meaning of English terms in the sphere of

stock exchange, because today we observe an overall usage of loan translation instead of developing our own financial and other specific vocabularies.

Key words: stock exchange, term, meaning, translation, loan translation.

Мироник Е.В. Специфика перевода терминов специального подъязыка "биржа" в английском, немецком и украинском языках: компаративный аспект.

Биржевая терминология и терминография в Украине до сих пор не представлена системно. В рамках статьи осуществляется сопоставительный терминологический анализ и рассматриваются стратегии и приёмы перевода отдельных терминов в трёх языках: украинском, немецком и английском.

Ключевые слова: биржа, термин, значение, перевод, калькирование.